

SANGLAUDA IR UNIKALUMAS: NAUJI IŠŠŪKIAI GLOBALIZACIJOS, INTERNACIONALIZAVIMO BEI EUROPOS INTEGRACIJOS PROCESŲ APLINKOJE

COHESION AND THE UNIQUENESS: NEW CHALLENGES IN THE ENVIRONMENT OF GLOBALIZATION, INTERNATIONALIZATION AND EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Borisas MELNIKAS, prof. habil. dr.
Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Pratarmė

Globalizacijos aplinka ir šiuolaikinės socialinės, ekonominės, politinės raidos bei kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo procesų, žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo bei Europos integracijos ir Europos Sąjungos plėtros sąlygos pasižymi tuo, kad jomis pasireiškia be galo daug *naujų aplinkybių*, išreiškiančių tiek daugialypes įvairių kultūros, socialinių, ekonominių, technologinių *pokyčių apraiškas* bei šių *pokyčių sąveikas*, tiek ir naujas galimybes *naujos kokybės kūrimui ir sklaidai* įvairiose gyvenimo srityse. Tokių aplinkybių tarpe ypač pažymėtinos įvairios *sanglaudos*, taip pat įvairios *unikalumo* apraiškų aplinkybės, atspindinčios tiek įvairiose šiuolaikinės visuomenės grandyse bei jos gyvenimo bei veiklos ir raidos srityse, taip pat įvairiose šalyse ir regionuose natūraliai vykstantį *suartėjimą* bei *supanašėjimą*, tiek ir naujas galimybes, kad įvairiose gyvenimo ar veiklos srityse bei įvairiose šalyse ir regionuose įvairiomis formomis pasireikštų *unikalumas* ar *unikalumu sąlygojami nauji reiškiniai*.

Galima teigti, kad šiuolaikinėmis sąlygomis išryškėja *nauji poreikiai* suvokti ir spręsti taip vadinamas *sanglaudos ir unikalumo* bei *unikalumo apraiškų ir unikalumo išryškinimo ir išsaugojimo* problemas, o tai tuo pačiu nulemia reikmes *kompleksiškai nagrinėti* įvairius *sanglaudos bei unikalumo apraiškų* reiškinius, taip pat spręsti įvairias *sanglaudos kryptingo aktyvinimo* bei *unikalumo išryškinimo ir išsaugojimo* problemas. Akivaizdu, kad adekvatus šių problemų suvokimas ir gebėjimai jas spręsti gali būti vertinami kaip itin svarbi prielaida realiai įgyvendinti šiuolaikinei visuomenei reikšmingus pažangos siekius.

Būtina pažymėti, kad *sanglaudos ir unikalumo* bei *unikalumo apraiškų ir unikalumo išryškinimo ir išsaugojimo* problemas reikalinga suvokti ir spręsti *kompleksiškai*, juolab būtent *sanglaudos sąlygomis* įvairiose šiuolaikinės visuomenės grandyse, jos

gyvenimo bei veiklos ir raidos srityse, taip pat įvairiose šalyse ir regionuose *išryškėja* tiek įvairios unikalumo apraiškos, tiek ir nauji poreikiai išsaugoti unikalumą ar kryptingai juo pasinaudoti. Pastaruoju teiginiu iš esmės yra ne tik patvirtinamas poreikis kompleksiskai nagrinėti sanglaudą ir unikalumą bei unikalumo apraiškas ir unikalumo išryškinimo ir išsaugojimo galimybes įvairiose šiuolaikinės visuomenės grandyse, jos gyvenimo bei veiklos ir raidos srityse, įvairiose šalyse ir regionuose, bet taip pat ir pažymimas atitinkamo profilio mokslinių tyrimų, studijų bei praktinių darbų aktualumas ir reikšmingumas.

Pažymėtina ir tai, kad poreikiai kompleksiskai nagrinėti sanglaudą ir unikalumą bei unikalumo apraiškas ir unikalumo išryškinimo ir išsaugojimo galimybes įvairiose šiuolaikinės visuomenės grandyse, jos gyvenimo bei veiklos ir raidos srityse, įvairiose šalyse ir regionuose taip pat pasižymi daigialypiškumu ir įvairove. Itin reikšmingu tokių poreikių raiškos atveju yra laikytinas taip vadinamos *tarpreigioninės sanglaudos procesų ir regionų unikalumo* nagrinėjimas, kai prioritetinis dėmesys yra teikiamas įvairių regionų unikalumui išryškinti bei išsaugoti atsižvelgiant į daugialypes tarpreigioninės sanglaudos aplinkybes: beje, būtent šis nagrinėjimo atvejis yra vertintinas kaip ypač svarbus dabartinėmis Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis, todėl būtent jam yra teiktinas pagrindinis dėmesys.

Tarpreigioninės sanglaudos procesų ir regionų unikalumo nagrinėjimas atsižvelgiant tiek į *bendrajį globalizacijos bei internacionalizavimo* procesų kontekstą, tiek ir į *specifines Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros* aplinkybes yra skirtas tam, kad būtų *adekvačiai* įvertinamos tos socialinės ir ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos

galimybės ir perspektyvos, kurias nulemia ar gali nulemti *kryptinga sanglauda*, tuo labiau, kad sanglaudos sąlygomis daugeliu atvejų susidaro ar yra sudaromos prielaidos tam, kad arba būtų išryškinamos tam tikros kiekvienam regionui būdingos *unikalumo apraiškos*, arba, kad būtų sudaromos galimybės sanglaudos priemonėmis *inicijuoti sinergetinius efektus ir aktyvinti inovacijas*, tuo pačiu - skatinti *naujai pasireiškiantį unikalumą bei naujas unikalumo apraiškas*.

Išdėstytų teiginių pagrindu gali būti padaryti keli *apibendrinimai*, leidžiantys suvokti *sanglaudai bei unikalumo apraiškoms* skirto *kompleksinio požiūrio ir nagrinėjimo prasmę*.

Pirma, *sanglaudos* procesai turi būti suvokiami kaip sudarantys *prielaidas*, kad įvairiose socialinės ir ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos ir kitose visuomenės gyvenimo bei veiklos srityse, taip pat įvairiose šalyse ir regionuose pasireiškėtų daugialypiai *sinergetiniai efektai*, būtų realiai *aktyvinama inovacinė veikla* bei *inicijuojamos ir skleidžiamos* pačios įvairiausios *inovacijos*: atsižvelgiant į tai, kad sanglaudos procesai savo prigimtimi yra orientuoti į *inovacijas*, galima teigt, jog sanglaudos procesų nagrinėjime prioritetas dėmesys turi būti teikiamas būtent *inovacijų* tematikai ir problematikai.

Antra, *sanglaudos* procesai leidžia atskleisti ir išryškinti įvairių reiškinių, raidos ir veiklos sričių, visuomenės sluoksnių ir grupių, organizacijų ir netgi individų, taip pat šalių ir regionų *unikalumą*: būtent sanglaudos sąlygomis yra atskleidžiamos ir išryškinamos tos *unikalumo apraiškos*, kurios nesant sanglaudai galėdavo būti arba nepastebimos, arba suvokiamos ir vertinamos kaip neesminės. Galima teigti, kad sanglaudos procesų vaidmuo atskleidžiant ir išryškinant anksčiau neatskleistas, neišryškintas ar adekvačiai neįvertintas unikalumo apraiškas atspindi pačioje sanglaudoje glūdinčias *inovatyvumo potencijas*.

Trečia, *sanglaudos* procesai gali būti suvokiami ir traktuojami kaip orientuoti į *naujų unikalumo apraiškų inicijavimą* bei į *aktyvinimą pokyčių*, kurių rezultatas yra apibūdinamas kaip *naujomis unikalumo apraiškomis* pasižyminti *nauja kokybė*. Suvokiant, jog sanglaudos sąlygomis visada išryškėja polinkiai į *sinergetinių efektų paiešką* ir į *inovacijų inicijavimą bei sklaidą*, galima teigti, kad sanglaudos procesai gali būti traktuojami ir kaip *prielaida*, ir kaip *priemonė bei būdas* siekti *naujų unikalumo apraiškų*.

Ketvirta, *sanglaudos* sąlygomis gali išryškėti poreikiai *apsaugoti ar išsaugoti* tai, kas gali būti vertinama kaip *unikalu*. Akivaizdu, kad sanglaudos sąlygomis gali

kilti įvairialypės *grėsmės unikalumui*, todėl vienas svarbiausiųjų *prioritetų* kompleksiskai nagrinėjant įvairius sanglaudos reiškinius ir įvairias unikalumo apraiškas yra identifiкуotinas kaip *unikalumo apsauga ir išsaugojimas*. Beje, šiuo prioritetu yra išreiškiamas *sanglaudos ir unikalumo apraiškų ekologiškumo* nuostata, atspindinti poreikius sanglaudos sąlygomis įgyvendinti įvairius *ekologiškumo siekius*.

Penkta, *sanglaudos* sąlygomis turi būti siekiama *kryptingai ir efektyviai panaudoti įvairias unikalumo apraiškas ir potencijas*, taip pat *kryptingai ugdyti unikalumą* siekiant visapusiškai *skatinti inovacijas*.

Minėtosios aplinkybės yra vertintinos kaip labai svarbios visais tais atvejais, kai tenka nagrinėti ir spręsti įvairius tiek teorinius, tiek ir praktinius klausimus, priskirtinus *sanglaudos bei unikalumo apraiškų* tematikai ir problematikai. Ypač pabrėžtina, kad šios aplinkybės yra vertintinos kaip *išskirtinai svarbios*, kai tenka nagrinėti ir spręsti įvairius *tarpreregioninės sanglaudos, regionų unikalumo bei inovatyvios raidos ir plėtros aktyvinimo regionuose* klausimus, tame tarpe – atsižvelgiant į šiuolaikinius globalizacijos bei Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros iššūkius.

Minėtųjų aplinkybių svarbos suvokimu yra grindžiamas poreikis iškelti kelis gilesnio ir platesnio aptarimo reikalaujančius klausimus:

- ◆ kokia yra sanglaudos procesų esmė, kuo sanglauda yra ypatinga šiuolaikinėmis globalizacijos bei Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis?
- ◆ kuo yra svarbūs ir išskirtiniai tarpreregioninės sanglaudos procesai, kuo šie procesai yra ypatingi Europos Sąjungos kultūros, socialinėje ir ekonominėje erdvėje?
- ◆ kuo yra ypatingi ir reikšmingi įvairūs sanglaudos principai?
- ◆ kuo yra ypatingi ir reikšmingi įvairūs sanglaudos dėsniumai?
- ◆ kuo svarbios ir reikšmingos yra įvairios unikalumo apraiškos, pasireiškiančios ir išryškėjančios sanglaudos sąlygomis?
- ◆ kuo svarbios ir reikšmingos yra įvairios regionų unikalumo apraiškos, pasireiškiančios ir išryškėjančios tarpreregioninės sanglaudos sąlygomis?
- ◆ kokiais sanglaudos aktyvinimo būdais gali būti siekiama kryptingai inicijuoti ir skleisti įvairias inovacijas, tame tarpe – prioritetinį dėmesį teikiant įvairioms unikalumo apraiškoms, jų atpažinimui, taip pat unikalumo išryškinimui, apsaugai, išsaugojimui bei puoselėjimui?

Siekiant atsakyti į šiuos klausimus yra tikslinga daugiau aptarti tiek šiuolaikinę sanglaudos procesų bei jų vaidmens ir įvairovės sampratą, tiek sanglaudai būdingus principus ir dėsninumus, tiek ir įvairias unikalumo apraiškas ir aplinkybes, ypač – pasireiškiančias tarpregioninės sanglaudos sąlygomis šiuolaikinėje globalizacijos bei Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros aplinkoje.

Sanglauda globalizacijos, socialinės ekonominės raidos ir technologijų pažangos internacionalizavimo bei Europos integracijos procesų sąlygomis: universalus požiūris

Šiuolaikinė sanglaudos ir jos procesų samprata. Šiuolaikinėmis *globalizacijos* ir socialinės, ekonominės, politinės raidos bei kultūros, mokslo ir technologijų pažangos *internacionalizavimo* procesų, *žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos* kūrimo bei *Europos integracijos ir Europos Sąjungos plėtros* sąlygomis išryškėja *nauji poreikiai* suvokti ir spręsti taip vadinamas *sanglaudos* problemas: šių problemų adekvatus suvokimas ir gebėjimai jas spręsti gali būti vertinami kaip itin svarbi prielaida realiai įgyvendinti šiuolaikinei visuomenei reikšmingus pažangos siekius.

Sanglaudos problemos yra nagrinėjamos daugelyje mokslo darbų, jų svarba ir reikšmingumas yra pažymimi šiuolaikinės socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos, taip pat sąveikos su aplinka bei saugumo užtikrinimui skirtos veiklos plėtojimo kontekste (Ambros, B., Schlegelmilch, B.B., 2009; Appiah, K.A., 2007; Brett, J.M., 2007; Button, M., 2008; Castells, M., 2005, 2006, 2007; Dodgson, M., 2010; Epping, R. Ch., 2009; Friedman, Th., 2005, 2009; Gerber, D., 2010; Hayes, J., 2010; Yunus, M., 2007; Melnikas, B., 2002, 2011; Mooney, A., Evans, B., 2007; Morrison, J., 2006; O'Brien, R., Williams, M., 2007; Ozbilgin, M., Tatli, A., 2008; Parker, B., 1998, 2005; Ravenhill, J., 2008; Whitley, E.A., 2009). Beje, ypač pabrėžtinai didelis dėmesys sanglaudos problemoms Europos integracijos ir Europos Sąjungos plėtros sąlygomis (Fligstein, N., 2010; Johnson, D., Turner, C., 2006; Leach, R., 2007; Leen, A.R., Melnikas, B., 2005; Morris, T., Goldsworthy, S., 2008; Sabathil, G., Joos, K., Kessler, B., 2008; Melnikas, B., 2011; Melnikas, B., Reichelt, B., 2004; Wiener, A., Diez, Th., 2009).

Kartu pastebėtina, kad sanglaudos problemų suvokimui ir sprendimui reikalingas mokslinio pažinimo lygis šiuo metu yra *akivaizdžiai nepakankamas*: daugelyje sanglaudos problematikai skirtų mokslo darbų nėra adekvačiai išryškinama

sanglaudos problemų ir sanglaudos poreikių bei atvejų *įvairovė*, taip pat stokojama *sisteminio požiūrio* tiek į pačią sanglaudą, tiek ir į *sanglaudos stokos prevenciją*.

Siekiant adekvačiai apibūdinti sanglaudos problemas yra labai svarbu taikyti pagrįstas pačios sanglaudos *sąvokas*. Kaip žinoma, šiuo metu egzistuoja gana daug skirtingų požiūrių į sanglaudą bei į jos sampratą. Nepaisant požiūrių įvairovės, pačiu bendriausiuoju atveju sanglaudos sąvoka paprastai yra traktuojama kaip *suartėjimas*, išreiškiantis *polinkį mažinti skirtumus*, būdingus tam tikrai visuomenės gyvenimo ar veiklos bei raidos sričiai

Taigi, galima teigti, kad *sanglauda kaip procesas*, išreiškiantis *suartėjimą ir skirtumų mažinimą*, tuo pačiu atspindi orientaciją į *konfliktų ar disproporcijų mažinimą ir šalinimą* bei į *darnios plėtros siekių įgyvendinimą* bei į *harmonijos palaikymą*.

Toks požiūris į sanglaudą ir į sanglaudos sąvoką yra vertintinas kaip *universalus*, atspindintis *sanglaudos procesų*, kaip *suartėjimo* ir kaip *skirtumų mažinimo*, prasmę. Šio požiūrio universalumas tuo pačiu nulemia būtinumą labai rimtai ir atsakingai atsižvelgti į *daugialypę sanglaudos įvairovę*, suvokiant, kad sanglaudos procesai gali būti nagrinėjami ir vertinami atsižvelgiant į daugelį gana *skirtingų aplinkybių*: tokių aplinkybių tarpe yra ypač išskirtinos:

- ◆ aplinkybės, atspindinčios sanglaudą tarp įvairaus pobūdžio *procesų* (pavyzdžiui, galima kalbėti apie sanglaudą tarp ekonominių, socialinių, politinių ar technologijų pažangos arba tarp kitokių procesų, arba apie sanglaudą tarp socialinių ir ekonominių procesų, tarp technologijų pažangos ir aplinkos apsaugos procesų, taip pat apie sanglaudą tarp kitokius derinius sudarančių procesų),
- ◆ aplinkybės, atspindinčios sanglaudą tarp skirtingų *regionų* ar kitaip apibrėžtų *geografiškai identifikuotinių erdvių* (beje, tokiais atvejais galima kalbėti apie sanglaudą tarp įvairiai apibrėžtinių regionų tiek *globaliu*, tiek kitokiu *tarptautiniu* mastu, tiek ir *nacionaliniu* ir netgi *lokaliniu* mastu),
- ◆ aplinkybės, atspindinčios sanglaudą tarp skirtingų *visuomenės grupių ar socialinių sluoksnių* (beje, sanglauda tarp skirtingų visuomenės grupių ar socialinių sluoksnių gali būti nagrinėjama ir vertinama ir *globaliu*, ir *tarptautiniu* mastu, ir *nacionaliniu* ar netgi *lokaliniu* mastu),
- ◆ aplinkybės, atspindinčios sanglaudą tarp skirtingų *veiklos sričių*, tarp skirtingų socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros mokslo ir technologijų pažangos ar kitaip apibrėžtinių *sektorių*, taip pat tarp

įvairių tiek viešosios veiklos, tiek ir verslo sferų,

- ◆ aplinkybės, atspindinčios sanglaudą tarp įvairių organizacijų arba tarp įvairių įvairios veiklos subjektų.

Šiuolaikinėmis globalizacijos sąlygomis, kaip išskirtinai reikšmingos, yra pažymėtinos aplinkybės, atspindinčios sanglaudą tarp įvairių kultūrų, mentalitetų, taip pat tarp įvairių gyvenimo būdo sistemų ir netgi tarp įvairių ideologijų ar tarp vertybių sistemų. Savaime suprantama, kad tokio pobūdžio sanglauda paprastai yra nagrinėtina tik tais atvejais, jei atitinkamos kultūros, mentalitetai, gyvenimo būdo sistemos, ideologijos ar vertybių sistemos iš principo gali būti vertinamos kaip suderintinos ar bent jau kaip galinčios egzistuoti ir evoliucionuoti lygiagrečiai (beje, netgi ir tais atvejais, kai minėtosios kultūros, mentalitetai, gyvenimo būdo sistemos, ideologijos ar vertybių sistemos pasižymi akivaizdžiu nesuderinamumu, tam tikra sanglauda tarp jų yra įmanoma ir netgi būtina bei neišvengiama: netgi nesuderinamumo atvejais natūraliai pasireiškia tam tikri tarpusavio poveikiai, nulemiantys kad ir labai ribotas sanglaudos apraiškas).

Ypač pažymėtina ir ta aplinkybė, kad sanglauda bei sanglaudos procesai yra suvoktini kaip esminė prielaida įgyvendinant darnios plėtros ir harmonijos siekius, o tai reiškia, kad sanglaudos problemoms turi būti teikiamas prioritetinis dėmesys būtent šiuolaikinių socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos iššūkių, atspindinčių darnios plėtros ir harmonijos vertybes, kontekste.

Apibendrinant išdėstytus teiginius galima pažymėti, kad išdėstytas požiūris į sanglaudą bei į sanglaudos procesus yra ne tik universalus, bet ir pasižymi platau pritaikymo perspektyvomis, ypač tais atvejais, kai tenka kompleksiskai suvokti ir spręsti daugialypes raidos, plėtros ir pažangos problemas įvairiai apibūdintinų stambių sistemų mastu.

Sanglaudos samprata ir ypatumai atsizvelgiant į Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros aplinkybes. Universalumu pasižymintis požiūris į sanglaudą bei į sanglaudos sąvoką gali būti taikomas didžiule įvairove pasireiškiančiomis socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos sąlygomis: ypač pabrėžtinai šio požiūrio bei jo taikymo perspektyvumas šiuolaikinėmis Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis.

Galima teigti, kad kryptinga sanglauda yra vertintina kaip pagrindinė prielaida pasiekti, kad Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesai realiai būtų orientuoti į humanizmo, demokratijos, ekologiškumo ir moralumo bei socialinės

atsakomybės nuostatas, kad jie vyktų veiksmingai ir efektyviai, kad Europos Sąjunga kaip daugialypė ir itin sudėtinga sistema būtų stabili ir kad Europos Sąjungoje vykstantys socialiniai, ekonominiai, politiniai, taip pat technologiniai ir kiti pokyčiai būtų ryškiai pažangūs.

Prioritetinėmis sanglaudos sritimis ir kryptimis Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis gali būti laikomos tokios:

- ◆ sanglauda tarp kultūrų, mentalitetų, gyvenimo būdo ir vertybių sistemų, taip pat tarp suderintinų ideologijų, pasklidusių ar sklindančių Europos Sąjungos erdvėje,
- ◆ sanglauda tarp socialinės, ekonominės, politinės, informacinės raidos, tarp kultūros, mokslo ir technologijų pažangos, sąveikos su aplinka procesų, nepertraukiamai vykstančių Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis,
- ◆ sanglauda tarp įvairių Europos Sąjungos regionų, tarp įvairių šalių bei jų grupių (ypač aktualia yra laikytina sanglauda tarp taip vadinamųjų „senųjų“ modernių ir tarp „naujų“ Europos Sąjungos šalių), taip pat sanglauda tarp regionų įvairių šalių viduje,
- ◆ sanglauda tarp įvairių Europos bei Europos Sąjungos visuomenės sluoksnių bei socialinių grupių (šiuo metu ypač aktualia yra laikytina sanglauda tarp taip vadinamųjų „vietinių“ gyventojų bei „tradicinių“ visuomenės grupių ir sluoksnių ir tarp taip vadinamųjų „atvykusiųjų“ ar „kitataučių“ įvairiose Europos ar Europos Sąjungos šalyse),
- ◆ sanglauda tarp įvairių veiklos sričių bei skirtingų verslo ar viešųjų sektorių, tame tarpe – atitinkama sanglauda įvairių Europos ar Europos Sąjungos šalių viduje (ypač aktualia yra laikytina sanglauda tarp technologiškai orientuotų ir moderniomis technologijomis pasižymintį veiklos sričių ir tarp tų veiklos sričių, kurioms yra būdingas tam tikras atsilikimas technologijų pažangos prasme),
- ◆ sanglauda tarp įvairios kilmės bei įvairiose srityse veikiančių organizacijų bei kitų veiklos subjektų, visų pirma – tarp organizacijų bei kitų veiklos subjektų, veikiančių betarpiškai Europos ar Europos Sąjungos erdvėje (kaip ypač aktuali pažymėtina įvairiomis formomis pasireiškianti sanglauda tarp įvairių versle bei viešajame sektoriuje veikiančių organizacijų, atspindinti verslo ir viešojo sektoriaus suartėjimo tendencijas),
- ◆ įvairaus pobūdžio sanglauda tarp individų, ypač – sąveikaujančių šiuolaikinių tinklaveikos priemonių panaudojimo sąlygomis.

Labai svarbiomis ir reikšmingomis sanglaudos sritimis ir kryptimis yra laikytinos tos, kurios charakterizuoja įvairius Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis pasireiškiančius *daugiakanalius „prasiskverbimo“ reiškinius*, kurių esmė yra ta, jog lygiagrečiai vyksta tiek *europinės kilmės procesų sklaida neeuropinėse erdvėse*, tiek ir atvirkščiai - *neeuropinės kilmės procesų sklaida europinėse erdvėse*: šie reiškiniai atspindi įvairias Europos ar Europos Sąjungos, kaip visumos, sanglaudos su neeuropinėmis erdvėmis aplinkybes ir yra vertintini kaip itin reikšmingi *šiuolaikiniame globalizacijos kontekste*, nulemiančiame poreikius Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesus suvokti ne tik Europos ar Europos Sąjungos, bet ir globaliame pokyčių fone.

Taigi, galima vienareikšmiškai teigti, kad sanglaudos procesai, pasireiškiantys Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis, ne tik pasižymi dideliu sudėtingumu bei įvairove, bet ir reikalauja *adekvataus reagavimo į specifines sanglaudos aplinkybes*, būdingas Europos bei Europos Sąjungos erdvei: Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesai nulemia tiek naujus sanglaudos *poreikius*, tiek ir būtinumą bei neišvengiamumą adekvačiai suvokti *kryptingos sanglaudos poveikius bendrų erdvių* Europoje ir Europos Sąjungoje kūrimumi. Tai tuo pačiu reiškia, kad sanglaudos procesai gali būti traktuojami kaip sukeltantys tiek *naujus iššūkius vadybai bei vadybinei veiklai Europos Sąjungos erdvėje*, tiek ir atveriantys *naujas galimybes vadybos tobulinimui atsižvelgiant į sanglaudos ypatumus*, pasireiškiančius Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis.

Būtinumas adekvačiai reaguoti į įvairias sanglaudos bei jos poreikių aplinkybes sąlygoja atitinkamų veiksmų bei pokyčių įvairiose vadybos ir vadybinės veiklos srityse neišvengiamumą: galima teigti, kad vadybos bei vadybinės veiklos priemonėmis turi būti betarpiškai reaguojama į konkrečias sanglaudos reikmes.

Reagavimui į sanglaudos poreikius skirtos vadybos bei vadybinės veiklos priemonės gali būti *labai daugialypės*, jas galima identifikuoti ir klasifikuoti pagal *skirtingus požymius*.

Akivaizdu, kad Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis į sanglaudos poreikius gali būti reaguojama:

- ♦ *viešosios politikos ir viešojo valdymo* priemonėmis, tame tarpe – tiek Europos Sąjungos, tiek atskirų valstybių bei jų grupių vykdomos viešosios politikos ir viešojo valdymo priemonėmis, tiek ir

įvairių viešojo valdymo ar savivaldos subjektų vykdomos viešosios politikos ir administravimo priemonėmis,

- ♦ *verslo* ir kitokios vadybos priemonėmis, tame tarpe – įvairių organizacijų vadybinės veiklos bei šios veiklos tobulinimo priemonėmis.

Reagavimui į sanglaudos poreikius skirtos tiek viešosios politikos ir viešojo valdymo, tiek ir verslo bei kitokios vadybos priemonės neišvengiamai turi būti itin daugialypės, šiomis priemonėmis turi būti apimamos iš esmės visos sritys, charakteringos šiuolaikinei socialinei, ekonominei, politinei raidai, kultūrai, mokslo ir technologijų pažangai, sąveikai su aplinka. Tuo pačiu galima teigti, kad orientacija į sanglaudos iššūkius bei siekiai reaguoti į sanglaudos poreikius gali būti traktuojami kaip ypač reikšmingi tiek viešosios, tiek ir verslo vadybos prioritetai, reprezentuojantys išskirtinai svarbią vadybos ir vadybinės veiklos praktikos bei vadybinio profilio tyrimų problematiką.

Pažymėtina, kad vadybos ir vadybinės veiklos praktikoje bei vadybinio profilio tyrimuose, kurie vienokiu ar kitokiu požiūriu yra skirti reagavimui į sanglaudos poreikius, neišvengiamai vyrauja *žmogiškųjų išteklių ugdymo, raidos bei vadybos* problematika: šio teiginio pagrįstumą nulemia tai, kad į sanglaudos poreikius realiai ir yra, ir paprastai tegali būti reaguojama pagrindinai *žmogiškųjų išteklių ugdymo, jų raidos bei jų vadybos* priemonėmis. Beje, žmogiškųjų išteklių ugdymo, raidos ir vadybos problematikos prioritetiškumas yra ypač akivaizdus reaguojant į sanglaudos iššūkius ir poreikius Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis: vienas Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesų kontekste pasireiškiančių esminių ypatumų, būdingų tiek pačiai sanglaudai, tiek ir reagavimui į ją, kaip tik ir yra *prioritetinis vaidmuo*, tenkantis žmogiškųjų išteklių ugdymą, raidą ir vadybą charakterizuojančioms aplinkybėms.

Taigi, apibendrinus išdėstytas mintis, galima padaryti gana akivaizdžią *išvadą*: būtinumas kryptingai reaguoti į šiuolaikinius sanglaudos poreikius, pasireiškiančius ir išryškėjančius Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis, reikalauja prioritetinį dėmesį skirti adekvačioms žmogiškųjų išteklių ugdymo, jų raidos bei jų vadybos tobulinimo priemonėms. Savo ruožtu, gali būti teigiama, jog kryptingam reagavimui į sanglaudos iššūkius ir poreikius skirti praktiniai bei tyrimų darbai yra laikytini prioritetiniais darbais bendrame žmogiškųjų išteklių ugdymui, raidai bei vadybos tobulinimui skirtos veiklos kontekste.

Sanglaudos procesai kaip mokslinio pažinimo

sritis: sanglaudos principai ir dėsniumai

Sanglaudos principai. Sanglaudos procesai yra labai sudėtingi, daugialypiai ir pasižymi didele įvairove. Kartu pastebėtina, kad sanglaudai ir jos procesams visada yra būdingi ir tam tikri *principai*, ir tam tikri *dėsniumai*: beje, principų ir dėsniumų apraiškos atspindi *objektyvią sanglaudos prigimtį*, o tai leidžia teigti, kad sanglaudos procesai gali būti suvokiami ir vertinami kaip gana specifinis mokslinio pažinimo ir tyrimų objektas .

Nepaisant to, kad sanglaudos problematikai įvairiuose moksliniuose bei praktinio pobūdžio darbuose yra skiriamas didelis dėmesys, pačios sanglaudos principai ir dėsniumai daugeliu požiūrių nėra nei identifikuoti, nei reikiamai susisteminti: pastaroji aplinkybė rodo poreikį detaliau aptarti kai kuriuos sanglaudos principams ir dėsniumams skirtus klausimus.

Akivaizdu, kad sanglaudos reiškiniams moksliskai pažinti gali būti taikoma *bendroji mokslinio pažinimo logika*. Šios logikos pagrindu gali būti suformuluoti ir apibūdinti svarbiausieji *bendrieji sanglaudos principai*, tame tarpe – tokie bendrieji principai kaip „*susisiekiančiųjų indu*“ principas, *aukštesnės kokybės sklaidos* principas, *inovatyvumo* ir *kokybinių pokyčių* principai, *įvairovės suderinamumo* bei „*subendravardiklinimo*“ ir *supanašėjimo* principai.

Beje, minėtieji principai, kaip visuma, atspindi sanglaudos procesų orientacijas į *sinergetinių efektų paiešką* ir į *kryptingą sinergetinių efektų skatinimą*. Galima teigti, kad *sanglaudos prigimtis* kaip tik ir yra *galimų sinergetinių efektų paieškos ir kryptingo sinergetinių efektų skatinimo procesas*: sanglaudos eigoje yra siekiama surasti ir kryptingai panaudoti naujas atitinkamų sistemų raidos, plėtros ir modernizavimo galimybes, grindžiamas būtent *sinergetinių efektų paieška ir skatinimu*. Taigi, akivaizdu, kad sanglaudos principai visumoje atspindi sinergetinių efektų paieškos ir skatinimo prasmę, todėl kiekvienas minėtųjų principų gali būti traktuojamas kaip išreiškiantis tam tikras sinergetinių efektų paieškos ir skatinimo aplinkybes, pasireiškiančias sanglaudos eigoje.

„*Susisiekiančiųjų indu*“ principas atspindi sanglaudos procesams būdingą *skirtingų sistemų, erdvių ar reiškinių sąveikos bei jungimosi logiką*. Galima teigti, kad sanglaudoje dalyvaujančios sistemos, erdvės arba reiškiniai vieni kitų atžvilgiu sukuria tam tikrą visumą ir tarpusavyje sąveikauja kaip „*susisiekiantieji indai*“. „*Susisiekiančiųjų indu*“ logikos pritaikymas sanglaudos procesams rodo, kad sanglauda prioritetiškai yra orientuojama tiek į *naujos tarpusavyje susijusių bei sąveikaujančių grandžių sistemos* sukūrimą, tiek ir į tai, kad visos šiai sistemai

priklausančios grandys pasižymėtų vis didesniu panašumu bei tarpusavio suderinamumu ir vis didesniais polinkiais palaikyti ir stiprinti didėjančią panašumą ir tarpusavio suderinamumą.

Aukštesnės kokybės sklaidos principas atspindi sanglaudos procesams būdingą orientaciją į tai, kad naujausieji pasiekimai ir pažangūs rezultatai būtų paskleidžiami ir pritaikomi galimai plačiau. Šis principas išreiškia sanglaudos paskirtį aktyvinant ir skatinant modernizavimo procesus ir aukštesnės kokybės bei aukštesnio lygio siekimą visose gyvenimo srityse. Beje, aukštesnės kokybės sklaida sanglaudos kontekste gali būti suvokiama *dvejopai*:

- ◆ *siaurąja prasme* – kaip naujausių pasiekimų bei aukščiausios kokybės ar aukščiausio lygio normų ir standartų sklaida ir perkėlimas iš pažangių ar modernių sistemų, erdvių ir grandžių į atsiliekančias sistemas, erdves ir grandis, tuo pačiu „*pakeliant*“ kokybę ir lygį atsiliekančiose sistemose, erdvėse ir grandyse,
- ◆ *placiają prasme* – kaip *kokybiškai naujos ir aukštesniu lygiu pasižyminčios sistemos kūrimas*, grindžiamas naujausių pasiekimų bei aukščiausios kokybės ar aukščiausio lygio normų ir standartų sklaida *naujai kuriamos ir plėtojamos sistemos mastu*.

Aukštesnės kokybės sklaidos principas yra labai tampriai sietinas su *inovatyvumo ir kokybinių pokyčių* principais.

Inovatyvumo principas atspindi tiek inovacijų vaidmenį plėtojant sanglaudą, tiek ir pačios sanglaudos orientavimą į naujas inovacijas: akivaizdu, kad sanglaudos procesai gali būti vertinami kaip sėkmingi tik tais atvejais, kai jie savo prigimtimi yra *inovatyvūs* ir kai pačios sanglaudos rezultatas yra *nauja inovacija*, atspindinti kokybiškai naujos sistemos, orientuotos į naujus proveržius, sukūrimą.

Kokybinių pokyčių principas atspindi sanglaudos procesų orientavimą į nepertraukiamą *naujos kokybės kūrimą* : esminiu sanglaudos požymiu gali būti laikomas siekimas nepertraukiamai kurti ir plėtoti *nauja kokybe pasižyminčias sistemas*, orientuotas į kokybinius pokyčius tiek pačių sistemų viduje, tiek ir išorinėje aplinkoje. *Kokybinių pokyčių principas* išreiškia ir tai, kad sanglaudos eigoje atitinkamos sistemos įgauna *naujus požymius* ir tuo pačiu reikalauja *platesnio požiūrio* į tolimesnės raidos bei proveržių poreikius ir perspektyvas.

Įvairovės suderinamumo principas atspindi būtinybę ir poreikius *derinti ir harmonizuoti* sanglaudos sąlygomis išryškėjančios *įvairovės* apraiškas. Akivaizdu, kad sanglaudos sąlygomis vyksta skirtingų sistemų, erdvių ir grandžių sąveika ir jungimasis, todėl natūraliai išryškėja *nauji adaptacijos ir*

tolerancijos poreikiai: beje, *įvairovės suderinamumas* gali būti suvokiamas kaip esminė *darnios plėtros* apraiška, atspindinti siekius sanglaudos sąlygomis sugebėti lygiagrečiai ir *kurti naują sistemos kokybę*, ir tuo pačiu *išsaugoti* tuos *prigimtinus požymius*, kurie yra būdingi atskiromis sąveikaujančioms bei besijungiančioms sistemoms, erdvėms ir grandims. Apskritai, *įvairovės suderinamumas* gali būti traktuojamas kaip itin svarbi prielaida užtikrinant *darnios plėtros idėjų* įgyvendinimą sanglaudos sąlygomis.

„*Subendravardiklinimo*“ ir *supanašėjimo principas* atspindi sanglaudos procesų orientaciją į tai, kad pagrindinės sanglaudoje dalyvaujančios sistemos, erdvės ir reiškiniai turi pasižymėti ir *bendromis dimensijomis*, ir turi būti *panašios bei palygintinos*: tai reiškia, kad sanglaudos procesai yra suvoktini kaip orientuotini į tam tikrus „*bendrus vardiklius*“ ir į siekius užtikrinti tam tikrą visų sąveikaujančių bei besijungiančių sistemų, erdvių ir grandžių *panašumą*. Galima teigti, kad „*subendravardiklinimo*“ ir *supanašėjimo principas* išreiškia nuostatą, kad sąveikaujančių ir besijungiančių sistemų, erdvių ir grandžių „*subendravardiklinimas*“ ir *supanašėjimas* yra itin svarbi prielaida plėtoti ir aktyvinti sąveiką ir jungimąsi naujai kuriamų ir plėtojamų sistemų mastu.

Ypač pabrėžtina, kad „*subendravardiklinimo*“ ir *supanašėjimo principas neatmeta* to, kad tarpusavyje sąveikaujančios ir besijungiančios sistemos, erdvės ir grandys pasižymi joms būdingų *individualių ir specifinių požymių raiška ir išsaugojimu*. „*Subendravardiklinimo*“ ir *supanašėjimo procesai nebūtinai* turi sukelti ar suaktyvinti individualių ir specifinių požymių išnykimą ar jų vaidmens sumažėjimą: atvirkščiai, sanglaudos sąlygomis lygiagrečiai turi pasireikšti tiek „*subendravardiklinimo*“ ir *supanašėjimo procesai*, tiek ir atskirų sistemų, erdvių bei grandžių individualumo ir specifikos išryškėjimo bei išsaugojimo procesai.

Išvardintieji *bendrieji sanglaudos principai* gali būti laikomi *svarbiausiais* tarpe tų principų, kurie yra būdingi daugumai *tipinių* sanglaudos procesų, pasireiškiančių įvairiais socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos bei sąveikos su aplinka atvejais.

Kartu pastebėtina, kad įvairiais *specifiniais* sanglaudos atvejais gali būti įgyvendinami ir tam tikri *specifiniai sanglaudos principai*. Pavyzdžiui, *sanglaudos Europos Sąjungoje* sąlygomis ypač svarbiais yra laikytini tokie *specifiniai sanglaudos principai* kaip *humanistinių ir demokratizavimo vertybių įtvirtinimo principas*,

socialinės atsakomybės, etikos ir teisingumo bei teisėtumo siekių vyravimo principas, ekonominės gerovės, socialinio komforto ir ekologiškumo siekių principas, darnios plėtros ir kiti principai. Beje, visi šie principai yra įvairiais aspektais išryškinami daugelyje mokslo darbų, skirtų Europos integracijai ir Europos Sąjungos plėtrai, jiems yra skiriamas itin didelis dėmesys *regioninėje politikoje* bei *sanglaudos politikoje* apskritai ( ).

Pastebėtina ir tai, kad *skirtingais sanglaudos atvejais* gali būti išryškinami gana *skirtingi* ir netgi *didele įvairove pasižymintys specifiniai sanglaudos principai*: tuo pačiu galima teigti, kad sanglaudos atvejų įvairovė, sąlygojanti atitinkamą sanglaudos principų įvairovę, rodo, kad sanglaudos procesai yra ir sudėtinga, ir reikšminga mokslinių tyrimų sritis.

Sanglaudos dėsningumai. Šiuolaikinė sanglaudos praktika pasižymi tuo, kad joje yra išryškėjusios tam tikros *tendencijos*, atspindinčios tiek *bendruosius*, tiek ir *specifinius* sanglaudai būdingus *dėsningumus*.

Sanglaudos dėsningumai visumoje charakterizuoja svarbiausias *sanglaudos procesų trajektorijas* ir leidžia išryškinti vyraujančius *sanglaudos požymius*. Akivaizdu, kad *sanglaudos dėsningumais* gali būti apibūdinami didele įvairove pasižymintys sanglaudai būdingi *reiškiniai*, tame tarpe – atspindintys tiek sanglaudos *siekių* bei įvairių sanglaudoje dalyvaujančių subjektų *interesų įvairovę*, tiek sanglaudos procesų *sudėtingumą bei prieštaringumą*, tiek ir įvairias sanglaudos sąlygomis pasireiškiančias *rizikas, grėsmes ir neapibrėžtumus*.

Galima teigti, kad *sanglaudos dėsningumai* visumoje atspindi *sanglaudos principų taikymo ir įgyvendinimo procesus*: kiekvienas sanglaudos dėsningumas gali būti suvokiamas ir traktuojamas kaip savotiškas sanglaudos principų taikymo ir įgyvendinimo procesams būdingų „*priežasties-pasekmės*“ ryšių apibūdinimas. Toks požiūris leidžia identifikuoti kelis svarbiausius *bendruosius sanglaudos dėsningumus*, pasireiškiančius šiuolaikinėje sanglaudos praktikoje:

- ♦ *suinteresuotųjų subjektų bei jų interesų įvairovės didėjimo* dėsningumas, atspindintis tendenciją, kurios esmė yra ta, jog šiuolaikinėje sanglaudoje dalyvauja vis didesne įvairove pasižymintys *subjektai*, siekiantys įgyvendinti vis daugiau skirtingų *interesų*: šiuo dėsningumu gali būti atskleistos tiek galimybės ir poreikiai plėtoti *bendradarbiavimą* tarp įvairių sanglaudos subjektų, tiek ir įvairių *konfliktų ir grėsmių* galimybės bei *konfliktų ir grėsmių prevencijos* poreikiai, kylantys sanglaudos sąlygomis,
- ♦ *sanglaudos orientavimo į veiklos masto didėjimą bei į pokyčių tempų spartėjimą* dėsningumas,

išreiškiantis polinkius į tai, kad sanglaudos procesai apima *vis didesnes erdves* ir vyksta *vis didesniais tempais*: šiuo dėsniumu iš esmės yra atskleidžiamas *sanglaudos reikšmingumo didėjimas* atsižvelgiant į globalizacijos bei internacionalizavimo procesų, taip pat į kultūros, mokslo ir technologijų pažangos bei sąveikos su aplinka pokyčių spartėjimo sukeltus iššūkius,

- ♦ *sanglaudos procesų kompleksškumo, sudėtingumo ir prieštaringumo* dėsniumas, atspindintis sanglaudos procesams būdingą įvairovę ir poreikius siekti šių procesų *harmonijos*: šiuo dėsniumu iš esmės yra išreiškiami poreikiai vis daugiau dėmesio skirti *darnios plėtros problemoms*, kadangi sanglaudos sąlygomis vis labiau išryškėja tiek *darnios plėtros nepakankamumas*, tiek ir *naujos galimybės bei nauji poreikiai adekvačiai reaguoti į darnios plėtros prioritetus*,
- ♦ *sanglaudos procesų cikliškumo* dėsniumas, atspindintis tai, kad sanglauda realiai vyksta tam tikrais *ciklais*, kurių kiekvieno pradžia – skirtingų sistemų, erdvių ir grandžių „suartėjimo“ bei sąveikos ir susijungimo *poreikių inicijavimas*, o pabaiga – tam tikros *naujos ir vidinė darna pasižyminčios sistemos susikūrimas*: šiuo dėsniumu yra išreiškiami poreikiai prioritetinį dėmesį skirti sanglaudos procesų dinamikos charakteristikoms,
- ♦ *sanglaudos procesų orientacijos į ekspansiją ir į atsinaujinimą* dėsniumas, atspindintis tai, kad sanglaudos sąlygomis vyksta tam tikrų normų, standartų, modelių, tradicijų ir taisyklių *sklaida*, o tai reiškia, kad tuo pačiu išryškėja sanglaudai būdingos *dvių tipų pasekmės*: pirma, vyksta *atsinaujinimas* tose sistemose, erdvėse ir grandyse, kuriose pasklinda naujos normos, standartai, modeliai, tradicijos ir taisyklės, antra, vyksta *veiklos ekspansija* tų subjektų, kurie kryptingai skatina ir panaudoja šių normų, standartų, modelių, tradicijų ir taisyklių sklaidą.

Beje, minėtieji dėsniumai, kaip visuma, atspindi šiuolaikinėmis sanglaudos sąlygomis gana ryškiai pasireiškiantį *unikalizacijos požymių kaitos reiškinį*, kurio esmė yra ta, jog lygiagrečiai vyksta *trys skirtingi ir vienas kitą papildantys procesai* – pirma, kiekviena sanglaudoje dalyvaujanti sistema, erdvė ar grandis *pilnai ar dalinai praranda savo ankstesnį unikalumą*, antra, kiekviena iš sanglaudoje dalyvaujančių sistemų, erdvių ar grandžių *įgauna naujas savo unikalumo apraiškas*, ir trečia, sanglaudos eigoje susikuria ir yra išplėtojama *nauja unikali sistema ar erdvė*. Apskritai, *unikalizacijos požymių kaitos reiškinys* gali būti traktuojamas kaip *kompleksinio pobūdžio*

dėsniumas, leidžiantis šiuolaikiniams sanglaudos procesams suteikti gana išsamią charakteristiką.

Pabrėžtina, jog, siekiant moksliskai pažinti šiuolaikinius sanglaudos procesus ir reiškinius, yra būtina ne tik identifikuoti *bendruosius sanglaudos dėsniumus*, bet ir atskleisti *specifinius sanglaudos dėsniumus*, juolab, kad būtent *specifiniai sanglaudos dėsniumai* leidžia adekvačiai atsižvelgti į įvairius sanglaudos ypatumus, išryškėjančius tam tikrais specifiniais atvejais. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai yra nagrinėjama sanglauda Europos Sąjungoje, prioritetinis dėmesys yra teiktinas *tarpreregioninei sanglaudai* ir įvairioms *regionų unikalumo apraiškoms* atsižvelgiant į Europos integracijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros procesų sąlygojamus ypatumus: beje, tarpreregioninės sanglaudos problemos šiuo metu yra vertintinos kaip ypač aktualios tiek visos Europos Sąjungos, tiek ir atskirų šalių mastu.

Tarpreregioninė sanglauda ir regionų unikalumo siekiai

Tarpreregioninė sanglauda: problemos esmė ir naujas požiūris į sprendimo galimybes.

Šiuolaikinėmis globalizacijos bei socialinės ir ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat Europos integracijos bei Europos Sąjungos plėtros sąlygomis vis intensyviau vyksta *tarpreregioninės sanglaudos procesai*, neišvengiamai nulemiantys esminius kokybinius pokyčius visuomenės gyvenime tiek atskiruose regionuose bei šalyse, tiek ir globaliu mastu. Beje, šie pokyčiai yra itin reikšmingi Europos Sąjungos erdvėje – tarpreregioninė sanglauda sukelia ženklus visuomenės struktūrų, gyvenimo būdo, socialinės ir ekonominės raidos bei kultūros ir mentaliteto pokyčius ne tik visose Europos Sąjungos šalyse, bet ir kiekviename kiekvienos šalies regione.

Šiuolaikinėmis sąlygomis pasireiškianti tarpreregioninė sanglauda pasižymi tiek apraiškų, tiek ir problemų gausa ir sudėtingumu. Tokio teiginio pagrįstumą rodo kelios aplinkybės.

Visų pirma, tarpreregioninės sanglaudos procesai gali būti traktuojami kaip sudarantys *daugiapakopę sistemą*, kurioje gali būti išryškunami *skirtingi tarpreregioninės sanglaudos lygiai*, tame tarpe – tarpreregioninė sanglauda tam tikros šalies regionų ar visos šalies mastu, sanglauda tarp atskirų šalių, sanglauda tarp šalių grupių, sanglauda tarp skirtingoms šalims priklausančių regionų, sanglauda tam tikro kontinento mastu ar netgi globaliu mastu.

Antra, tarpreregioninės sanglaudos procesai gali būti traktuojami kaip apimantys *skirtingai apibrėžiamas ir identifikuojamas visuomenės gyvenimo ir raidos bei plėtros*

sritis: galima teigti, kad tarpregioninė sanglauda vienais atvejais yra traktuotina kaip *siaurai specifinė*, kadangi sanglaudos procesai apima tik tam tikrą visuomenės gyvenimo sritį, o kitais atvejais yra traktuotina kaip *kompleksinė*, kadangi sanglaudos procesais yra kompleksiskai apimamos visos pagrindinės visuomenės gyvenimo sritys.

Trečia, tarpregioninės sanglaudos procesai gali būti orientuojami į skirtingus siekius ir tikslus, o tai nulemia pačios tarpregioninės sanglaudos procesams būdingos *paskirties atvejų ir prioritetų įvairovę*.

Nepaisant to, kad tarpregioninė sanglauda pasižymi ir apraiškų, ir problemų įvairove, beveik visais tarpregioninės sanglaudos atvejais vienokiu ar kitokiu pavidalu tenka identifikuoti ir spręsti taip vadinamas *regionų unikalumo problemas*, kurių esmę parodo tai, kad tarpregioninės sanglaudos praktikoje turi būti sugebama *suderinti* kelis skirtingus siekius:

- ♦ tarpregioninės sanglaudos eigoje *kryptingai transformuoti* kiekvieną į sanglaudą įtraukiamą regioną tokiu būdu, kad kiekvienas regionas *neprarastų prigimtinių unikalumo bruožų*, kad kiekviename regione būtų *išsaugoti prigimtinių identitetą išreiškiantys požymiai* ir kad kiekvienas regionas būtų *modernizuotas* adekvačiai tiems iššūkiams ir poreikiams, kurie yra išryškėję regiono aplinkoje,
- ♦ tarpregioninės sanglaudos eigoje sukurti *naują regionų visumą* ar *naują tarpregioninę sistemą*, kuri ne tik susiformuotų kaip *naujas darinys*, bet ir pasižymėtų *ryškiai išreikštu unikalumu*.

Minėtųjų siekių įgyvendinimo dėlei yra būtina suvokti, kad *tarpregioninės sanglaudos problema* visumoje gali būti suprantama kaip *į tarpregioninę sanglaudą įtrauktą regionų unikalumo identifikavimo, unikalumo praradimo ir išsaugojimo bei naujų unikalumo apraiškų paieškos ir įgijimo problema*, taip pat kaip *naujai kuriamos regionų sistemos ar naujo tarpregioninio darinio unikalumo problema*. Akivaizdu, kad šios problemos esmė gali būti apibūdinama kaip siekis *tarpregioninės sanglaudos praktikoje sugebėti pagrįstai ir efektyviai transformuoti kiekvieną regioną adekvačiai poreikiams ir galimybėms tiek išsaugoti ankstesnius, tiek ir kryptingai įgyti naujus unikalumo požymius*.

Prioritetinis dėmesys *kiekvieno regiono unikalumui* leidžia *naujai suvokti* šiuolaikinius poreikius plėtoti tarpregioninę sanglaudą. Tuo pačiu galima teigti, kad tarpregioninės sanglaudos problemų sprendimui yra būtina detaliau išnagrinėti įvairias regionų unikalumo bei jo apraiškų aplinkybes.

Regiono unikalumas: samprata, apraiškos ir jų įvairovė. Kiekvienas regionas gali būti apibūdinamas išryškinant įvairius tiek pačiam regionui, tiek ir regiono raidos galimybėms ir perspektyvoms būdingus požymius. Tokių požymių tarpe itin svarbiais yra laikytini *unikalumą* ir įvairaus pobūdžio *pranašumus* charakterizuojantys požymiai.

Unikalumas bendrąja prasme gali būti suvokiamas kaip kompleksinė *išskirtinumo ir ypatingumo* charakteristika, atspindinti *nepakartojamumą* ir *specifiką*. Toks unikalumo prasmės suvokimas gali būti taikomas ir visais atvejais, kai yra siekiama apibūdinti *regiono unikalumą*: *regiono unikalumu* gali būti laikoma *kompleksinė konkretaus regiono išskirtinumo, ypatingumo, nepakartojamumo ir specifikos charakteristika*.

Kiekvieno regiono unikalumas gali būti apibūdinamas gana įvairiai.

Visų pirma, kiekvieno regiono unikalumą galima apibūdinti išryškinant tam tikros kilmės *požymius*, leidžiančius pačiam regionui suteikti *įvairaus pobūdžio charakteristikas*: tokių požymių tarpe svarbiausiais yra laikytini požymiai, charakterizuojantys regiono *gamtos bei geografinės padėties* ypatumus, regiono *gyventojų bei visuomenės ir jos raidos procesų* specifiką, regiono *visuomenės kultūros, istorijos bei mentaliteto apraiškas ir kultūros paveldą*, regiono *visuomenei būdingą politinę ir socialinę raidą*, regiono *ekonomiką* bei regione pasireiškiančius mokslo ir technologijų pažangos *procesus*, regione pasireiškiančią *visuomenės sąveiką su aplinka* bei *darnios plėtros procesus* regione, taip pat *tarpregioninius ryšius* ir regiono visuomenei būdingus *tarptautinio bendradarbiavimo* santykius. Akivaizdu, kad kiekvienas iš minėtųjų požymių atspindi atitinkamas regionui, jo visuomenei bei visuomenės gyvenimui būdingas ypatybes, todėl kiekvienas tokių požymių gali būti traktuojamas kaip tinkamas *unikalumo* apibūdinimui: galima daryti prielaidą, kad minėtųjų požymių išryškinimas leidžia identifikuoti įvairias kiekvieno regiono išskirtinumo, ypatingumo, nepakartojamumo ir specifikos charakteristikas, tuo pačiu kiekvieno regiono unikalumo ir jo apraiškų įvairovės apibūdinimą.

Antra, kiekvieno regiono unikalumą galima apibūdinti tiek *absoliučiai*, tiek ir *santykinai*. *Absoliutus* apibūdinimo esmė – regiono unikalumo apibūdinimas pagal tokius požymius, kurie yra būdingi tik atitinkamam konkrečiam regionui, suvokiant, kad tokie požymiai parodo *absoliučias* atitinkamo regiono unikalumo apraiškas (tokiais atvejais gali būti laikomasi prielaidos, kad atitinkamos

unikalumo apraiškos nėra būdingos kitiems regionams, todėl patį unikalumo apibūdinimą pagal šiuos požymius galima traktuoti kaip *absoliutaus unikalumo* apibūdinimą). *Santykinio* apibūdinimo esmė - regiono unikalumo apibūdinimas, grindžiamas paties regiono *palyginimu* su kitais regionais, kai tam tikro regiono unikalumo apraiškos yra išryškinamos *palyginamumo* su kitais regionais principu.

Trečia, kiekvieno regiono unikalumo apibūdinimo ir vertinimo galimybių įvairovę sąlygoja ir tai, jog kiekvienas regionas gali būti identifikuojamas *skirtingos aplinkos atžvilgiu*, tame tarpe – tiek skirtingame *kitų regionų kontekste*, tiek ir skirtingai identifikuojamų *gamtos sąlygų bei jų pokyčių*, taip pat *politinės, socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos ir kitų procesų kontekste*. Pabrėžtina, kad įvairių regionų unikalumo apibūdinimo ir vertinimo praktikoje yra labai svarbu apibrėžti *bendrąjį regiono aplinkos kontekstą* ir išryškinti tą konkrečią globaliąją, kontinento, šalių grupės, šalies, tam tikro šalies regiono ar kitaip apibūdintą aplinką, kurios kontekste siekiama išryškinti atitinkamo regiono unikalumą: suvokiant, kad tokio pobūdžio aplinkos gali būti vertinamos kaip *daugiapakopės*, galima teigti, jog regionų unikalumo apibūdinimo ir vertinimo galimybių įvairovę tuo pačiu atspindi ir *atitinkamų aplinkų daugiapakopiškumas*.

Ypač pažymėtina, kad, siekiant kompleksiskai ir pagrįstai apibūdinti tam tikro regiono unikalumą, yra būtina aiškiai apibrėžti paties apibūdinimo *tikslus*: akivaizdu, kad tam tikrų unikalumui apibūdinti skirtų tikslų pasirinkimas nulemia atitinkamus poreikius išryškinti *adekvačias unikalumo apraiškas* ir numatyti tuos *prioritetus*, į kuriuos turi būti orientuojama unikalumu pasižyminti regiono raida ar plėtra. Galima teigti, kad regiono ar jo raidos ir plėtros unikalumo siekiai tam tikra prasme apsprendžia konkrečias unikalumo apraiškų bei galimybių paieškas.

Apskritai, regiono unikalumo ir jo apraiškų įvairovės samprata gali būti *labai daugialypė*, todėl įvairūs požiūriai tiek į skirtingų bei skirtingai identifikuojamų regionų unikalumą, tiek ir į kryptingą tokio unikalumo išryškinimą reikalauja ir akivaizdaus lankstumo, gebėjimų kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgti į atitinkamo regiono unikalumo poreikius. Beje, į regionų unikalumo ir paties unikalumo apraiškų įvairovės daugialypiškumą yra ypač svarbu atsižvelgti šiuolaikinėmis globalizacijos bei politinės, socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat Europos integracijos ir Europos Sąjungos plėtros sąlygomis, kadangi

įvairiai pasireiškiantis kiekvieno regiono unikalumas igauna vis didesnę reikšmę suvokiant bei sprendžiant tiek įvairias *konkurencingumo bei darnios plėtros problemas*, pasireiškiančias daugeliu regionų raidos ir plėtros atvejų, tiek ir įvairias *sanglaudos*, ypač – *tarpreregioninės sanglaudos problemas*, charakteringas šiuolaikinei globalizacijos bei internacionalizavimo procesų aktyvėjimo situacijai: akivaizdu, kad pastarasis teiginys yra vertintinas kaip išskirtinai svarbus dviem vienas kitą papildančiais atvejais – pirma, kai pagrįstai įvertinant ir kryptingai plėtojant unikalumą yra siekiama sustiprinti *regiono bei jo raidos konkurencingumą ir orientacijas į darnią plėtrą*, tame tarpe – globalizacijos ir internacionalizavimo procesų kontekste, antra, kai regiono unikalumo poreikių įvertinimas yra traktuojamas kaip esminė prielaida efektyviai spręsti įvairias *sanglaudos*, ypač – *tarpreregioninės sanglaudos* problemas, tame tarpe – Europos Sąjungos erdvėje.

Minėtieji atvejai, suvokiant išskirtinę jų svarbą, yra aptartini detaliau.

Regiono unikalumo apraiškos: konkurencin-gumo ir darnios plėtros siekių bei tarpreregioninės sanglaudos kontekstas. Regiono unikalumo esmės ir apraiškų suvokimas bei įvertinimas yra traktuotini kaip labai svarbi aplinkybė tais atvejais, kai yra sprendžiamos įvairios problemos, pasireiškiančios siekiant įgyvendinti tiek konkurencingumo didinimo ir darnios plėtros, tiek ir tarpreregioninės sanglaudos efektyvinimo tikslus. Akivaizdu, kad daugeliu atvejų, kai tenka spręsti įvairius konkretaus regiono raidos ar plėtros klausimus, kylančius konkurencingumo didinimo, darnios plėtros bei sanglaudos siekių kontekste, prioritetinis dėmesys neišvengiamai yra teiktinas būtent unikalumo apraiškoms bei unikalumo kryptingo stiprinimo galimybių išryškinimui.

Kiekvieno regiono unikalumo reikšmingumas paties regiono raidos *konkurencingumo* siekių kontekste gali būti apibūdinamas tuo, kad įvairios regiono unikalumo apraiškos atspindi tam tikrus paties regiono *pranašumus* bei nulemia *papildomas galimybes* tiek kryptingai aktyvinti socialinę ir ekonominę raidą, kultūros, mokslo ir technologijų pažangą, tiek ir efektyvinti sąveiką su aplinka bei racionaliai panaudoti esamas klimato sąlygas ir turimus gamtos išteklius bei geografinę padėtį. Akivaizdu, kad regiono unikalumas bei tokio unikalumo apraiškų išryškinimas sudaro papildomas prielaidas regione pasiekti aukštesnį ekonominės gerovės, socialinio komforto, saugumo lygį, labiau skatinti inovatyvius pokyčius, taip pat didesniu mastu palaikyti harmoniją su aplinka.

Kiekvieno regiono unikalumo reikšmingumas tiek paties regiono *darnios plėtros* siekių, tiek ir regiono *darnos ar harmonijos su kitais regionais* siekių kontekste gali būti apibūdinamas tuo, kad:

- ♦ regiono unikalumas gali pasireikšti įvairiomis pačiam regionui būdingos *vidinės darnos*, taip pat *darnos su išorine aplinka* formomis: regionui ir jo raidai ar plėtrai būdinga darna gali būti suvokiama kaip gana reikšminga unikalumo apraška,
- ♦ regiono unikalumas bei jo apraiškos tam tikroje srityje gali būti suvokiami kaip svarbūs *polinkių darniai plėtrai veiksniai ir stimulai*: tam tikros unikalumo apraiškos gali kryptingai sukelti ir sudaryti papildomas prielaidas darniai plėtrai.

Kiekvieno regiono unikalumo reikšmingumas *tarpreregioninės sanglaudos bei jos efektyvinimo* kontekste gali būti apibūdinamas dvejopai. Iš vienos pusės, ryškios kiekvieno regiono unikalumo apraiškos užtikrina, kad tarpreregioninės sanglaudos sąlygomis unikalus regionas gali išlikti unikaliu ir gali būti apsaugotas nuo sanglaudos procesų eigoje galinčiais pasireikšti *niveliacijos ir supanašėjimo* procesų ir poveikių: ryškus unikalumas atspindi tam tikrą regiono *imunitetą* tų tarpreregioninės sanglaudos sąlygomis išryškėjančių procesų atžvilgiu, kurie atspindi polinkį į tam tikrus unikalumo praradimus. Iš kitos pusės, įvairios unikalumo apraiškos, būdingos tam tikriems regionams, tarpreregioninės sanglaudos sąlygomis gali nulemti pačios tarpreregioninės sanglaudos prioritetus, kadangi tarpreregioninė sanglauda gana dažnai yra orientuojama į skaidą viso to, kas pasižymi ar yra pasižymėję unikalumu: visumoje galima teigti, kad tarpreregioninė sanglauda skatina įvairių unikalumo apraiškų skaidą ir tuo pačiu aktyvina tiek išsaugojimą ir paplitimą to, kas buvo ar yra pasižymėję unikalumu, tiek ir unikalumo statuso praradimą.

Išdėstytos aplinkybės atspindi regiono unikalumo sampratos ir regiono konkurencingumo, darnios plėtros regione bei tarpreregioninės sanglaudos sampratų sąsajas, tuo pačiu parodant, kad regiono unikalumo suvokimo, apibūdinimo bei vertinimo problematika yra neatsietina nuo kiekvienam regionui būdingų konkurencingumo, darnios plėtros bei sanglaudos aplinkybių. Beje, gebėjimas adekvačiai suvokti minėtųjų aplinkybių prasmę leidžia spręsti *regiono unikalumo kompleksinio ekonominio vertinimo* klausimus, juolab būtent *kompleksinio ekonominio vertinimo* priemonėmis gali būti realiai atskleistas atitinkamas regiono unikalumo reikšmingumas paties regiono ir jo raidos konkurencingumui, darniai plėtrai regione bei tarpreregioninės sanglaudos efektyvumui.

Regiono unikalumo kompleksinis vertinimas ir

pokyčių monitoringas: prielaidos kryptingai plėtoti tarpreregioninę sanglaudą. Tarpreregioninė sanglauda gali būti suvokiama kaip kompleksinis procesas, kuriame:

- ♦ išryškėja kiekvienam į tarpreregioninę sanglaudą įtrauktam regionui būdingos *unikalumo apraiškos*, įvairiomis formomis pasireiškia šių unikalumo apraiškų vaidmuo ir jų svarba regiono konkurencingumui bei darniai plėtra tiek regione, tiek ir regiono aplinkoje,
- ♦ išryškėja poreikiai *kryptingai išsaugoti* kiekvieno į tarpreregioninę sanglaudą įtraukto regiono *unikalumą*, tuo pačiu – tiek *išsaugojant ankstesnes prielaidas unikalumui bei ankstesnes unikalumo apraiškas*, tiek ir *ankstesnio unikalumo išsaugojimo tikslais prisitaikant prie naujų sąlygų ir aplinkybių*,
- ♦ išryškėja poreikiai *atsisakyti* kai kurių ankstesnių unikalumo apraiškų, ypač tokių apraiškų, kurios atspindi į tarpreregioninę sanglaudą įtrauktų regionų atsilikimą,
- ♦ išryškėja poreikiai *inicijuoti ir kryptingai išplėtoti naujas unikalumo apraiškas*, tuo pačiu išryškėja poreikiai į tarpreregioninę sanglaudą įtrauktame regione sudaryti prielaidas *naujai pasireikšti naujoms unikalumo apraiškoms*,
- ♦ išryškėja poreikiai *inicijuoti ir kryptingai išplėtoti naujas unikalumo apraiškas visos į tarpreregioninę sanglaudą įtrauktų regionų sistemos mastu*, tuo pačiu išryškėja poreikiai *inicijuoti ir įgyvendinti siekius*, orientuotus į tai, kad tarpreregioninės sanglaudos pasėkoje susikurtų *naujas regionų darinys*, pasižymintis *kryptingai apibrėžtu unikalumu*,
- ♦ yra *kryptingai įgyvendinami* visi tiek kiekvieno regiono unikalumą, tiek ir visų į tarpreregioninę sanglaudą įtrauktų regionų, kaip visumos, unikalumą atspindintys poreikiai, tuo pačiu yra *kryptingai įgyvendinami* esminiai tarpreregioninės sanglaudos tikslai ir uždaviniai.

Suvokiant, kad tarpreregioninė sanglauda kaip apibūdinto turinio kompleksinis procesas neišvengiamai reikalauja tiek atskirų regionų, tiek ir tam tikros regionų visumos *unikalumo vertinimų*, natūraliai kyla įvairūs klausimai, skirti tokių vertinimų metodikoms. Tokių klausimų tarpe svarbiausiais yra laikytini:

- ♦ kokiais būdais ir kokių kriterijų bei rodiklių pagalba galima vertinti atskiras unikalumo apraiškas bei kaip galima kompleksiskai vertinti unikalumą tiek konkretaus regiono, tiek ir tam tikros regionų grupės mastu ?
- ♦ kaip galima vertinti unikalumo vaidmenį siekiant kryptingai didinti regiono ar tam tikros regionų grupės konkurencingumą, kaip galima vertinti

unikalumu sąlygojamų konkurencingumo didinimo galimybių ir aplinkybių panaudojimo ribas ?

- ◆ kaip galima vertinti unikalumo apraiškas regiono ir regionų grupės darnios plėtros siekių kontekste, kaip galima vertinti regiono ar regionų grupės unikalumui sustiprinti skirtų darnios plėtros priemonių efektyvumą ?
- ◆ kaip galima vertinti ir kaip galima lyginamosios analizės pagrindu nagrinėti įvairias tarpregioninės sanglaudos variantų alternatyvas, orientuotas į kryptingą raidos ir plėtros siekių ir tikslų įgyvendinimą tiek atskirų regionų, tiek ir regionų grupių mastu ?

Atsakymai į šiuos klausimus yra reikalingi, kad būtų galima realiai tobulinti tarpregioninės sanglaudos procesų valdymą. Beje, akivaizdus šių klausimų sudėtingumas ir atsakymų į šiuos klausimus stoka tuo pačiu leidžia teigti, kad atitinkamos tematikos moksliniai tyrimai yra vertintini kaip išskirtinai perspektyvūs ir reikšmingi.

Papildomai pažymėtina ir tai, kad gebėjimai išspręsti iškeltus regiono ar regionų grupės unikalumo kompleksinio vertinimo metodikos klausimus tuo pačiu sąlygoja prielaidas kryptingai kurti ir plėtoti įvairias *monitoringo sistemas*, skirtas tiek *kompleksiškai stebėti ir vertinti tarpregioninės sanglaudos sąlygomis vykstančius pokyčius*, tiek ir *efektyviai valdyti tarpregioninės sanglaudos sąlygomis vykstančius pokyčius*. Ypač pabrėžtina, kad tokios monitoringo sistemos yra labai reikalingos siekiant kryptingai plėtoti tarpregioninę sanglaudą Europos Sąjungoje.

Apskritai, galima teigti, kad tiek regiono unikalumo kompleksinio vertinimo klausimų išsprendimas, tiek ir gebėjimai kryptingai plėtoti atitinkamą monitoringą gali būti traktuojami kaip svarbi prielaida efektyvinti tarpregioninę sanglaudą, tobulinti jos valdymą ir didinti jos veiksmingumą.

Baigiamosios pastabos. Sanglaudos ir unikalumo paieškų aktyvinimas – esminis prioritetas skatinant inovacijas ir efektyvinant inovacinę veiklą globalizacijos, internacionalizavimo ir Europos integracijos procesų aplinkoje

Kryptinga sanglauda ir kryptingos unikalumo paieškos, taip pat siekiai atskleisti, išryškinti, apsaugoti bei išsaugoti unikalumą ir tinkamai pasinaudoti unikalumu ar unikalumo apraiškomis visumoje yra vertintini kaip *esminis prioritetas skatinant inovacijas bei efektyvinant inovacinę veiklą* įvairiose šiuolaikinės visuomenės grandyse bei jos gyvenimo ir veiklos srityse, įvairiose socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos sferose, įvairiuose visuomenės sluoksniuose

ar grupėse, įvairiose organizacijose, taip pat įvairiose šalyse ir regionuose.

Beje, kryptinga sanglauda ir kryptingos unikalumo paieškos pasižymi išskirtiniu reikšmingumu būtent šiuolaikinėmis globalizacijos, socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo bei Europos integracijos ir Europos Sąjungos plėtros sąlygomis.

Inovacijų skatinimo bei inovacinės veiklos efektyvinimo iššūkių kontekste ypač pažymėtina tarpregioninės sanglaudos ir regionų unikalumo paieškos Europos Sąjungos kultūros, socialinėje ir ekonominėje erdvėje tematika ir problematika: tarpregioninės sanglaudos ir regionų unikalumo Europos Sąjungos erdvėje apraiškų tematika ir problematika yra vertintina kaip itin svarbi ir reikšminga siekiant kryptingai skatinti inovacijas bei aktyvinti ir efektyvinti inovacinę veiklą adekvačiai Europos Sąjungos visuomenės modernizavimo bei jos ekonominės gerovės ir socialinio komforto didinimo poreikiams.

Suvokiant ir vertinant sanglaudos ir unikalumo paieškų aktyvinimo svarbą ir reikšmingumą inovacijų skatinimo bei inovacinės veiklos efektyvinimo poreikių kontekste, ypač – atsižvelgiant į šiuolaikinius globalizacijos, internacionalizavimo bei Europos integracijos procesų sąlygojamus iššūkius, yra pažymėtinos kelios itin reikšmingos aplinkybės.

Pirma, tiek sanglaudos, tiek ir unikalumo paieškos procesai turi būti traktuojami kaip *viena svarbiausiųjų prielaidų skatinti inovacijas ir efektyviai plėtoti inovacinę veiklą* visose šiuolaikinės visuomenės grandyse bei jos gyvenimo ir veiklos srityse, visose socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos sferose, visuose visuomenės sluoksniuose ir grupėse, organizacijose, visose šalyse ir regionuose. Pastarasis teiginys yra prioritetiškai taikytinas įvairiais *tarpregioninės sanglaudos ir regionų unikalumo paieškos Europos Sąjungos erdvėje atvejais: sanglaudos ir unikalumo paieškos procesai turi būti traktuojami kaip išskirtinai svarbi posistemė bendroje inovacijų ir inovacinės veiklos procesų sistemoje.*

Antra, tiek sanglauda, tiek ir inovacinė veikla turi būti orientuojama į tai, kad įvairiose visuomenės grandyse bei jos gyvenimo ir veiklos srityse, įvairiose socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos sferose, įvairiuose visuomenės sluoksniuose ir grupėse, organizacijose, taip pat įvairiose šalyse ir regionuose būtų siekiama *unikalumo bei sąlygų ir gebėjimų tiek naujai atpažinti, atskleisti ir išryškinti*, taip pat *naujai inicijuoti* įvairias unikalumo apraiškas, tiek *apsaugoti ir išsaugoti* ankstesnėje praktikoje atskleistą ir išryškintą

unikalumą, tiek ir *kryptingai panaudoti* įvairias unikalumu sąlygojamas tolesnės raidos ir plėtros bei tolesnių pokyčių galimybes ir potencijas *siekiant naujų proveržių ir pozityvių rezultatų.*

Apskritai, galima teigti, kad *orientacija į unikalumą* turi būti traktuojama kaip esminis tiek sanglaudos procesų, tiek ir inovacinės veiklos prioritetas.

Trečia, tiek *sanglaudos procesų orientavimas į inovacijas ir į unikalumo paieškas*, tiek ir *inovacinės veiklos orientavimas į unikalumą* yra suvoktini kaip itin svarbios aplinkybės, išskirtinai reikšmingos *tarpregininės sanglaudos Europos Sąjungos kultūros, socialinėje ir ekonominėje erdvėje sąlygomis: tarpregininė sanglauda gali būti vertinama kaip labai sudėtingų procesų visuma*, akumuliuojanti daugialypius pokyčius ir proveržius, kurių kiekvienam yra būdingos tiek įvairių unikalumo sėkių, tiek ir įvairių inovacijų apraiškos.

Ketvirta, visi sanglaudos, unikalumo paieškos bei inovacinei veiklai būdingi procesai turi būti prioritetiškai orientuoti į *pažangius pokyčius ir proveržius*, pasižyminčius siekiais įgyvendinti humanistines, demokratiškumo, moralės ir etikos, socialinės atsakomybės, ekologiškumo, ekonominės gerovės, socialinio komforto ir darnios plėtros nuostatas. Pastarasis teiginys yra vertintinas kaip ypač svarbus ta prasme, jog juo yra išryškinamas polinkis skatinti tik tokią sanglaudą ir tik tokius unikalumo paieškos bei inovacinės veiklos procesus, kuriems yra būdinga *ryški pažangių pokyčių ir pažangių proveržių siektis orientacija.*

Minėtos aplinkybės rodo, kad sanglaudos ir unikalumo paieškos aktyvinimas yra akivaizdžiai reikšmingas prioritetas skatinant inovacijas ir efektyvinant inovacinę veiklą, ypač – šiuolaikinėje globalizacijos, internacionalizavimo ir Europos integracijos procesų aplinkoje. Adekvatus dėmesys šiuo prioritetu sąlygojamai mokslinių tyrimų, studijų bei praktinių darbų tematikai yra itin svarbi prielaida kryptingai modernizuoti šiuolaikinę visuomenę bei gerinti jos gyvenimo kokybę.

Literatūra

Ambros, B., Schlegelmilch, B.B. (2009) , *The New Role of Regional Management* - Basingstoke , Palgrave Macmillan, 288 p.

Appiah, K.A. (2007) , *Cosmopolitanism. Ethics in a World of Strangers* - London, Penguin Books, 216 p.

Brady, D. (2010), *Rich Democracies, Poor People: How Politics Explain Poverty* - Oxford, Oxford University Press, 288 p.

Brett, J.M. (2007), *Negotiating Globally* - Chichester, John Wiley, 384 p.

Brookes, S., Grint, K. (2010), *The New Public Leadership Challenge* - Basingstoke , Palgrave Macmillan, 350 p.

Button, M. (2008), *Doing Security: Critical Reflections and an Agenda for Change* - Basingstoke , Palgrave Macmillan, 272 p.

Calori, R., Atamer, T., Nunes, P. (1999) *The Dynamics of International Competition* – London, Sage Publications, 256 p.

Castells, M. (2005), *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 1. Tinklaveikos visuomenės raida* - Kaunas, Poligrafija ir informatika, 536 p.

Castells, M. (2006), *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 2. Tapatumo galia* - Kaunas, Poligrafija ir informatika, 480 p.

Castells, M. (2007), *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 3. Tūkstanmečio pabaiga* - Kaunas, Poligrafija ir informatika, 416 p.

Chobanova, Y. (2009), *Strategies of Multinationals in Central and Eastern Europe. Innovation Systems and Embeddedness* - Basingstoke , Palgrave Macmillan, 288 p.

Chossudovsky, M. (2003), *The Globalization of Poverty and the New World Order* – Montreal, Global Research, 378 p.

Coates, K. (2010), *EC Competition Law in Technology Markets* - Oxford, Oxford University Press, 552 p.

Contemporary Challenges to International Business / Ed. K.Ibeh, Sh.Davies (2009) - Basingstoke , Palgrave Macmillan, 328 p.

Contemporary Security Studies / Ed. A.Collins (2010) - Oxford, Oxford University Press, 540 p.

Crane, A., Matten, D. (2010), *Business Ethics* - Oxford, Oxford University Press, 624 p.

Dodgson, M. (2010), *Innovation: A Very Short Introduction* - Oxford, Oxford University Press, 144 p.

Epping, R. Ch. (2009), *21st Century Economy: a Beginner's Guide* – New York, Vintage Books, 316 p.

Ethics and World Politics / Ed. D. Bell (2010) - Oxford, Oxford University Press, 400 p.

European Securities Law / Ed. R.Panasar, Ph. Boeckman (2010) - Oxford, Oxford University Press, 1350 p.

European Union Politics / Ed. M. Cini, N.Perez-

- Solorzano Borrigan (2010) - Oxford, Oxford University Press, 530 p.
- Fligstein, N. (2010), *Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe* - Oxford, Oxford University Press, 296 p.
- Friedman, Th. (2005), *The World is Flat* - London, Pinguin Books, 660 p.
- Friedman, Th. (2009), *Hot, Flat, Crowded* - London, Pinguin Books, 516 p.
- Frieggieri, D. (2002), *The EU and Sovereignty: Towards Multi-Level Governance* - Malta, Minima Publishers, 146 p.
- The Future International Manager* / Ed. L.Zsolnai, A.Tencati (2009) - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 200 p.
- Gerber, D. (2010), *Global Competition: Law, Markets and Globalization* - Oxford, Oxford University Press, 390 p.
- Gerber, J. (1999), *International Economics* - Amsterdam, Addison Wesley Longman, 512 p.
- Ghose, A.K. (2004), "Global inequality and international trade", *Cambridge journal of economics*, vol.28, issue 2, pp.229-252
- Gillespie, A. (2010), *Business Economics* - Oxford, Oxford University Press, 450 p.
- The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations / Ed. J. Baylis, S. Smith (1997) - Oxford, Oxford University Press, 528 p.
- Gros, D., Steinherr, A. (2004), *Economic Transition in Central and Eastern Europe. Planting the Seeds* - Cambridge, Cambridge University Press, 362 p.
- Hayes, J. (2010), *The Theory and Practice of Change Management* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 488 p.
- Hays, J. (2010), *Globalization and the New Politics of Embedded Liberalism* - Oxford, Oxford University Press, 208 p.
- Harrison, A. (2010), *The Business Environment in a Global Context* - Oxford, Oxford University Press, 400 p.
- Hix, S. (2006), *Europos Sąjungos politinė sistema* - Vilnius, Eugrimas, 567 p.
- Hunt, S.D.(2000), *A General Theory of Competition: Resources, Competences, Productivity. Economic Growth* - London, Sage Publications, 256 p.
- Huntington, S.P. (2011), *The Clash of Civilisations and the Remaking of World Order* - New York, Simon and Schuster, 368 p.
- International Relations Theories: Discipline and Diversity* / Ed. T. Dunne, M.Kurki, S. Smith (2010) - Oxford, Oxford University Press, 400 p.
- Investment Management: Law and Practice* / Ed. T. Spangler (2010) - Oxford, Oxford University Press, 1500 p.
- Yunus, M. (2007), *Creating a World Without Poverty. Social Business and the End of Capitalism* - New York, Public Affairs, 285 p.
- Jackson, R., Sorensen, G. (2010), *Introduction to International Relations: Theories and Approaches* - Oxford, Oxford University Press, 400 p.
- Johnson, D., Turner, C. (2006), *European Business* - London, New York, Routledge, 456 p.
- Krugman, P., Obstfeld, M. (1997), *International Economics* - Amsterdam, Addison Wesley Longman, 800 p.
- Lane, J.E., Ersson, S.O. (1996), *European Politics* - London, Sage Publications, 238 p.
- Lasserre, Ph. (2007), *Global Strategic Management* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 512 p.
- Leach, R. (2007), *Europa. Glausta Europos Sąjungos enciklopedija* - Vilnius, Vaga, 304 p.
- Leen, A.R., Melnikas, B. (2005), „The knowledge - based economy: market based development strategies for the EU“, *Archives of economic history*, vol. XVII, no. 2, ISSN 1108-7005 - Athens, University of Piraeus, pp. 5-18
- Lloyd, T. (2009), *Business at a Crossroads* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 216 p.
- Locke, E. (2009), *Handbook of Principles of Organizational Behaviour* - Chichester, John Wiley, 662 p.
- Lundby, K. (2010), *Going Global* - Chichester, John Wiley, 500 p.
- Melnikas, B. (2002), *Transformacijos* - Vilnius, Vaga, 750 p.
- Melnikas, B., Reichelt, B. (2004), *Wirtschaft und Mentalitaet: Tendenzen der EU - Osterweiterung. Eine Bruecke zwischen den Welten: Leipziger Beitrage zur Internationalen Zusammenarbeit* / Hrsg. B.Reichelt - Leipzig, Leipziger Institut fuer Internationales Management, LEIFIM - Verlag, 159 S.
- Melnikas, B., Jakubavičius, A., Leichteris, E., Vilys, M. (2011), *Žinių ekonomikos kūrimas: Inovacijų*

- paramos sistema* – Vilnius, Lietuvos inovacijų centras, 416 p.
- Melnikas, B., Jakubavičius, A., Strazdas, R., Žemaitis, E. (2011), *Žinių ekonomika I. Žinių ekonomika: Globalizacijos iššūkiai, inovacijos ir kūrybiškumas* – Vilnius, Lietuvos inovacijų centras, 272 p.
- Melnikas, B., Vilys, M., Jakubavičius, A., Gečas, K. (2011), *Žinių ekonomika II. Žinių ekonomika: Internacionalizavimo procesai ir viešoji inovacijų parama* - Vilnius, Lietuvos inovacijų centras, 320 p.
- Melnikas, B. (2011), *Transformacijų visuomenė: ekonomika, kultūra, inovacijos, internacionalizavimo procesai* – Vilnius, Technika, 476 p.
- Melnikas, B., Chlivickas, E., Razauskas, T., Pipirienė, V. (2011), *Europos Sąjunga: plėtros procesai: Vadovėlis* – Vilnius, Technika, 276 p.
- Mooney, A., Evans, B. (2007), *Globalization. The Key Concepts* – London, New York, Routledge, 302 p.
- Morris, T., Goldsworthy, S. (2008), *Public Relations for the New Europe* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 264 p.
- Morrison, J. (2006), *The International Business Environment: Global and Local Marketplaces in a Changing World* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 544 p.
- O'Brien, R., Williams, M. (2007), *Global Political Economy* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 496 p.
- O'Mahoney, J. (2010), *Management Consultancy* - Oxford, Oxford University Press, 352 p.
- The Oxford Handbook of Business and Government* / Ed. D.Coen, W.Grant, G.Wilson (2010) - Oxford, Oxford University Press, 896 p.
- Ozbilgin, M., Tatli, A. (2008), *Global Diversity Management* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 496 p.
- Parker, B. (1998), *Globalisation and Business Practice: Managing Across Boundaries* - London, Sage Publications, 672 p.
- Parker, B. (2005), *Introduction to Globalization and Business* – London, Sage Publications, 536 p.
- Plattoni, S. (2010), *The Theory of Multi-Level Governance: Conceptual, Empirical, and Normative Challenges* - Oxford, Oxford University Press, 312 p.
- Policy-Making in the European Union* / Ed. H.Wallace, M.Pollack, A.Young (2010) - Oxford, Oxford University Press, 650 p.
- Die politischen Systeme Osteuropas* / Hrsg. W.Ismayr (2004), Opladen, Leske Budrich, 966 S.
- Pukelienė, V. (2008), *Ekonominė integracija: teorija, ES politika ir procesai* – Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 344 p.
- Ravenhill, J. (2008), *Global Political Economy* – Oxford, Oxford University Press, 528 p.
- Sabathil, G., Joos, K., Kessler, B. (2008), *The European Commission. An Essential Guide to the Institution, the Procedures and the Policies* – London, Philadelphia, Kogan Page, 288 p.
- Schley, N., Busse, S., Broekelmann, S.J. (2004), *Knauer's Handbuch Europa. Daten, Länder, Perspektiven. Aktuell: Die neuen EU Länder* – Muenchen, Knauer Taschenbuch, 432 S.
- Schuman, R. (2002), *Už Europą* – Vilnius, Eugrimas, 160 p.
- Searle, J. (2010), *Making the Social World* - Oxford, Oxford University Press, 224 p.
- Sparrow, P. (2009), *Handbook of International Human Resource Management* - Chichester, John Wiley, 540 p.
- The Spiritual and Cultural Dimension of Europe* / Reflection Group, K.Biedenkopf, B. Geremek, K.Michalski (2005) – Vienna, Brussels, European Commission, 94 p.
- Steger, M. (2010), *Neoliberalism: A Very Short Introduction* - Oxford, Oxford University Press, 144 p.
- Stiglitz, J. (2009), *Making Globalization Work* - London, Pinguin Books, 358 p.
- Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies* / Ed. J.Baylis, J.J. Wirtz, C.S.Gray (2010) - Oxford, Oxford University Press, 440 p.
- Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Europos Sąjungos Konstitucija ir priedai* (2004) - Vilnius, Mūsų Saulužė, 416 p.
- Trondal, J. (2010), *An Emergent European Executive Order* - Oxford, Oxford University Press, 264 p.
- Vitkus, G. (2008), *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas* – Vilnius, Vilniaus universitetas, 264 p.
- Whitley, E.A. (2009), *Global Challenges for Identity Policies* - Basingstoke, Palgrave Macmillan, 304 p.
- Wiener, A., Diez, Th. (2009), *European Integration Theory* - Oxford, Oxford University Press, 295 p.

Santrauka

Straipsnyje kompleksiskai nagrinėjami šiuolaikinėmis globalizacijos, socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo procesų, žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo bei Europos integracijos ir Europos Sąjungos plėtros sąlygomis besireiškiantys sanglaudos, ypač – tarpregioninės sanglaudos, taip pat įvairūs unikalumo apraiškų procesai bei reiškiniai. Prioritetas teikiamas tarpregioninei sanglaudai ir regionų unikalumo problematikai šiuolaikinėmis Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis.

Parodyta, kad sanglaudos reiškiniams moksliskai pažinti ir nagrinėti gali būti taikoma bendroji mokslinio pažinimo logika, kurios pagrindu gali būti suformuluoti ir apibūdinti svarbiausieji *sanglaudos principai*, tame tarpe – „*susisiekiančiųjų indų*“ principas, *aukštesnės kokybės sklaidos* principas, *inovatyvumo* ir *kokybinių pokyčių* principai, *įvairovės suderinamumo* bei „*subendra-wardiklinimo*“ ir *supanašėjimo* principai. Straipsnyje atskleisti ir *sanglaudos dėsningumai*, parodyta, kad *sanglaudos dėsningumai* visumoje atspindi *sanglaudos principų taikymo ir įgyvendinimo procesus*: kiekvienas sanglaudos dėsningumas gali būti suvokiamas ir traktuojamas kaip savotiškas sanglaudos principų taikymo ir įgyvendinimo procesams būdingų „priežasties-pasekmės“ ryšių apibūdinimas. Toks požiūris leidžia identifikuoti kelis svarbiausius *bendruosius sanglaudos dėsningumus*, pasireiškiančius šiuolaikinėje sanglaudos praktikoje:

- ◆ *suinteresuotųjų subjektų bei jų interesų įvairovės didėjimo* dėsningumas, atspindintis tendenciją, kurios esmė yra ta, jog šiuolaikinėje sanglaudoje dalyvauja vis didesne įvairove pasižymintys *subjektai*, siekiantys įgyvendinti vis daugiau skirtingų *interesų*,
- ◆ *sanglaudos orientavimo į veiklos masto didėjimą bei į pokyčių tempų spartėjimą* dėsningumas, išreiškiantis polinkius į tai, kad sanglaudos procesai apima *vis didesnes erdves* ir vyksta *vis didesniais tempais*,
- ◆ *sanglaudos procesų kompleksiskumo, sudėtingumo ir prieštaravimo* dėsningumas, atspindintis sanglaudos procesams būdingą įvairovę ir poreikius siekti šių procesų *harmonijos*,
- ◆ *sanglaudos procesų cikliškumo* dėsningumas, atspindintis tai, kad sanglauda realiai vyksta tam tikrais *ciklais*, kurių kiekvieno pradžia – skirtingų sistemų, erdvių ir grandžių „suartėjimo“ bei sąveikos ir susijungimo *poreikių inicijavimas*, o

pabaiga – tam tikros *naujos ir vidinė darna pasižymintios sistemos susikūrimas*,

- ◆ *sanglaudos procesų orientacijos į ekspansiją ir į atsinaujinimą* dėsningumas, atspindintis tai, kad sanglaudos sąlygomis vyksta tam tikrų normų, standartų, modelių, tradicijų ir taisyklių *sklaida*, o tai reiškia, kad tuo pačiu išryškėja sanglaudai būdingos *dvių tipų pasekmės* – pirma, vyksta *atsinaujinimas* tose sistemose, erdvėse ir grandyse, kuriose pasklinda naujos normos, standartai, modeliai, tradicijos ir taisyklės, ir antra vyksta *veiklos ekspansija* tų subjektų, kurie kryptingai skatina ir panaudoja šių normų, standartų, modelių, tradicijų ir taisyklių sklaidą.

Straipsnyje daug dėmesio skiriama įvairioms aplinkybėms, atspindinčioms tarpregioninės sanglaudos, taip pat regionų unikalumo apraiškų ypatumams šiuolaikinėmis Europos integracijos ir Europos Sąjungos raidos ir plėtros sąlygomis

Straipsnis recenzuotas

COHESION AND THE UNIQUENESS: NEW CHALLENGES IN THE ENVIRONMENT OF GLOBALIZATION, INTERNATIONALIZATION AND EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Boriss MELNIKAS, Prof Dr Habil
Vilnius Gediminas Technical University

Summary

The paper raises and considers the problem of social, economic and political development, cultural changes, the new tendencies of technological progress and environmental protection, closely associated with the cohesion processes and the processes of initiation and activation of various forms of uniqueness, taking place under the conditions of globalization, knowledge based society creation and of European integration and European Union development and enlargement processes. It is shown that the cohesion processes and the processes of initiation and activation of uniqueness determine the basic changes in contemporary society and its life in the common social and economic space in the European Union. The paper describes the variety of the cohesion processes, identifying new trends of cohesion in the context of globalization and internationalization, knowledge based society and knowledge economy creation processes. The main attention is paid to the interregional cohesion and to the regional uniqueness in the context of European integration and European Union development and enlargement processes.

It is shown that the processes of cohesion are very complicated and versatile. Cohesion and its processes are based on some particular principles and regularities, which reflect the objective nature of cohesion, allowing that the cohesion processes may be perceived and considered as a specific cognition and research object.

It is clear that general cognition logic may be used in the investigation of cohesion and the related issues. The main general principles of cohesion, including the principles of the communicating vessels, multiplication of quality standards, innovation and qualitative changes, diversity harmonization, the reduction to common denominator and assimilation, may be defined. The main regularities of cohesion are described in the article : the regularities of cohesion characterize the main trajectories of cohesion processes, allowing to determine the dominant cohesion features. It is clear that regularities of cohesion refer to various cohesion phenomena, including those, reflecting the variety of the cohesion aims and interests of various subjects involved in the cohesion processes, the complexity and inconsistency of these processes, as well as risks, threats and uncertainties, associated with various conditions, in which the cohesion processes take place.

In general, regularities of cohesion reflect the processes, associated with application and realization of the cohesion principles: any regularities of cohesion may be perceived and treated as a description of a particular 'cause and effect' relationship associated with application and realization of the cohesion principles. This approach allows for identification of several most significant general regularities of cohesion:

- ◆ *the increasing diversity of the interested subjects and their interests, reflecting the trend of increasing the variety of subjects, seeking to realize more diverse interests in the process of cohesion,*
- ◆ *stronger orientation of cohesion to a larger scope of activities and a higher rate of transformation, reflecting the trend of the cohesion processes to enlarge the areas, where they are taking place and to increase the rate of their proceeding,*
- ◆ *the complexity, difficulties and contradictions of the cohesion processes, reflecting their diversity and the need for seeking their harmony,*
- ◆ *the cyclic character of the cohesion processes, reflecting the fact that cohesion develops in some particular cycles, which begin with raising the requirement of convergence, interaction and integration of various systems, spaces and elements and ending with the creation of a particular new system characterized by the internal harmony ,*
- ◆ *the orientation of cohesion processes to expansion*

and renewal, reflecting the multiplication of the particular norms, standards, models, traditions and rules, which means that two types of cohesion effects become evident at the same time. In the first case, the renewal is taking place in the systems, spaces and elements, where new norms, standards, models, traditions and rules have been established. In the second case, the expansion of the activities of the subjects who purposefully promote and realize the multiplication of these norms, standards, models, traditions and rules, takes place.

Various aspects of interregional cohesion and of the initiation and activation of the regional uniqueness in the context of European integration and European Union development and enlargement processes are described and discussed.

Copyright of Public Administration (16484541) is the property of Lithuanian Public Administration Training Association and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.